

Raport științific privind implementarea proiectului în perioada octombrie 2015 – septembrie 2017

Proiectul cu titlul „Vocile Bisericilor, Vocile Naționalităților. Loialități concurente în Camera Superioară a Parlamentului Ungariei (1867-1918)”, director de proiect CS II Dr. Ioan Marius Eppel, s-a desfășurat de-a lungul a trei etape, în perioada octombrie 2015 – septembrie 2017.

Prima etapă a proiectului a reprezentat un interval în care s-au bifat atât aspecte ce țin de organizarea/managementul echipei de cercetare, cât și de registrul cercetării propriu-zise. Pe parcursul anului 2016, aferent etapei a II-a, echipa de cercetare s-a concentrat pe inițierea analizei științifice și diseminării rezultatelor, ambele fiind definitivate în cadrul celei de-a III-a etape, pe parcursul anului 2017.

Astfel, după organizarea în linii mari a bazei de date cu clericii membri în Casa Magnaților în perioada 1867-1918, s-au putut produce unele analize referitoare la aspectul prosopografic al acestei cercetări, la reformele care ordonează această structură parlamentară și la felul în care influențează acestea reprezentarea cantitativă a ierarhilor, dezbaterile pe care le suscită proiecte legislative precum căsătoriile civile, căsătoriile mixte ori studii de caz despre pastoralele emise de ierarhi în timpul Marelui Război. Considerăm că această etapă de proiect a asigurat contextualizarea (prin bifarea activităților ce țineau de strângerea informațiilor edite și inedite pentru fiecare cleric în parte și traducerea textelor semnificative pentru miza proiectului), fundalul necesar pentru producerea celor două mari obiective de diseminare fixate pentru anul/etapa următor/următoare, respectiv, editarea unui volum de documente (cu dezbaterile legislative pe teme care îi implică pe reprezentanții Bisericii) și a unui volum de studii.

Completarea echipei proiectului.

În cursul lunilor octombrie-decembrie 2015 am început demersurile în vederea completării echipei de cercetare cu cel de-a doilea doctorand. Calitățile necesare ocupării poziției de student doctorand 2 (în special buna cunoaștere a limbii maghiare și abilitatea de a realiza traduceri de foarte bună calitate) au fost cele care au restrâns considerabil aria de selecție a candidaților. Cu toate acestea, competențele demonstrate în această privință de Renata Orbán, doctorandă a Facultății de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai, ne-au convins de necesitatea cooptării sale în echipa proiectului. Cu începere de la 1 octombrie

2016 echipei de proiect i s-a alăturat și CS II dr. Marin Balogh. Beneficiind de expertiză pe legislația imperială, acesta s-a implicat în obiectivele ce au avut în vedere prelucrarea discursurilor traduse, concentrându-se mai cu seamă asupra etapei de analiză din cadrul cercetării.

Realizarea planului de cercetare.

Primele luni (octombrie-decembrie 2015) ale proiectului au fost consacrate identificării grupului țintă, respectiv localizarea elitei clericale din Casa Magnaților în perioada 1867-1918. Folosindu-ne de surse precum *Hof- und Staatshandbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie (1868-1918)* și *Magyarország Tiszti Czim- És Névtára (1873-1918)* am putut realiza obiectivul propus, recompunând lista completă a acestei categorii pentru perioada menționată. Obținerea bazei de nume s-a făcut în paralel cu identificarea instituției ecleziastice al cărui reprezentant a fost respectivul membru clerical din Casa Magnaților, dar și cu intervalul de timp în care acesta a fost prezent în Camera Superioară a Parlamentului Ungariei.

Primul trimestru al proiectului a fost organizat astfel încât această dimensiune ordonatoare, cantitativă să fie dublată și de un interval în care echipa să se familiarizeze cu bibliografia subiectului și a contextului. S-au realizat în acest sens stagii de cercetare în cadrul Bibliotecii Central Universitare „Lucian Blaga”, Bibliotecii Academiei Române București, Bibliotecii ASTRA Sibiu, arhivelor județene Sibiu, arhivelor centrale București.

Totodată au fost identificate o parte dintre momentele politico-sociale de impact pentru partea Transleithană a Dublei Monarhii și am demarat activitățile de selectare a discursurilor politice rostite de reprezentanții Bisericii din Ungaria în Casa Magnaților. Studenta-doctorandă Eszter Szabó a inițiat procesul de traducere a discursurilor rostite de clericii prezenți în Camera Superioară a Parlamentului de la Budapesta în chestiunea căsătoriei civile.

Echipa proiectului și-a propus realizarea unei micro-cercetări care să sondeze categoria clericală la nivelul orizontului rural plecând de la premisa că reacțiile acesteia nu sunt decât reverberații ale indicațiilor primite de la centrul episcopal, relația preot-ierarh fiind esențială pentru stabilirea felului în care se propagă un discurs de la autoritatea ecleziastică centrală până spre reprezentanții Bisericii din lumea țărănească.

Provocarea pe care visul Lumii Noi o aduce universului rural transilvănean necesită o rechestionare și din perspectiva modului în care elita clericală a gestionat un discurs referitor la acest fenomen. Analiza elitei clericale din cadrul Monarhiei Austro-Ungare nu se poate

realiza decât în relație cu comunitatea pe care aceasta o tutează și care de altfel îi conferă autoritate. Fie că vehiculează mesaje privind încurajarea migrației și preocuparea pentru menținerea unei vieți spirituale chiar și dincolo de Ocean, sau dimpotrivă încearcă blocarea acestor experiențe „vătămătoare de suflet”, care depărtează credinciosul de la „rostul său în lume”, elita clericală uzează de niște argumente care fac apel atât la referentul etnic, cât și la cel religios, de fapt principalele coordonate discursive ale acestora de-a lungul întregii perioade dualiste analizate.

Începând cu luna ianuarie a anului 2016, am inițiat activitatea de colectare a datelor de natură biografică din surse oficiale, lexicoane, almanahuri, memorii, presa vremii și arhive. Am identificat 204 clerici care au activat în Casa Magnaților a Parlamentului de la Budapesta în perioada 1867-1918, reprezentând 79 de structuri ecleziastice (arhiepiscopii, episcopii, abații). Informațiile colectate în cazul fiecărui cleric-magnat au fost ulterior ordonate, în următoarele rubrici: perioada în care a activat în Camera Superioară a Parlamentului Ungariei Dualiste/ confesiunea/ scaunul clerical deținut/ perioada exercitării funcției ecleziastice/ data nașterii/ locul nașterii/ data morții/ naționalitatea/titlul nobiliar/studiile secundare/studiile superioare/funcții ecleziastice anterioare accederii în scaunul episcopal/funcții ne-ecleziastice anterioare accederii în scaunul episcopal/ordine și distincții primite/sursele folosite. Toate aceste au constituit punctul de plecare al bazei de date.

În perioada 15 mai – 03 iunie 2016, membrii echipei, Ovidiu Emil Iudean și Eszter Szabó, au efectuat un stagiu de cercetare la Biblioteca Parlamentului de la Budapesta (m. Országgyűlési Könyvtár), Arhivele Naționale ale Ungariei (m. Magyar Nemzeti Levéltár), la Arhiva Eparhiei reformate Dunamelléki Budapesta și la Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára. S-au localizat cu această ocazie referințe bibliografice și surse inedite privitoare la tematica proiectului de cercetare, care au fost traduse și analizate. Materialul colectat a fost diseminat în cadrul unor manifestări științifice, în studii și articole, precum și în volumele finale ale proiectului.

După bagajul informațional dobândit în primele luni ale anului s-a trecut la activitatea de contextualizare în vederea realizării parametrilor de diseminare prevăzuți. Într-o primă fază, ne-am orientat spre o analiză de tip prosopografic. După parcurgerea bibliografiei de specialitate s-au putut distinge două etape în evoluția Casei Magnaților. Momentul de fractură este reprezentat de anul 1885, când la inițiativa primului-ministru Kálmán Tisza, parlamentul a votat Legea Reformei Camerei Superioare. Consecința acestei măsuri legislative a fost transformarea structurii confesionale și a celei instituțional-ecleziastice. Elita clericală din Casa Magnaților se afla sub semnul unei duble responsabilități, membrii săi fiind în același

timp reprezentanți politici ai confesiunilor de care aparțineau, cât și ai naționalităților din rândul cărora proveneau. Această dublă calitate îi plasa într-un spațiu care putea crea contradicții la nivel identitar și decizional. În ciuda acestor elemente revelatoare pentru relația dintre Biserică și Stat în Ungaria Dualistă, elita clericală din Casa Magnaților nu a făcut obiectul unor cercetări extinse. Astfel, ne-am oprit asupra segmentului elitar clerical în Casa Magnaților, pentru a pune în lumină compoziția acestuia, prin intermediul unei scanări biografice și a analizei prosopografice a datelor astfel obținute. Această abordare a oferit posibilitatea formulării unor concluzii care să permită mai bună înțelegere a mecanismelor care au determinat atitudinile și acțiunile parlamentare ale clericilor-magnați în politicile educaționale și bisericești de modernizare a statului maghiar.

După configurarea portretului de grup al clericilor-magnați, am identificat discursurile cu impact profund asupra dezvoltării sociale, educaționale, politice și bisericești. Utilizând stenogramele ședințelor din Casa Magnaților, grupate în volumele *Förendihaz Nápóló* (1867-1918), am realizat un corpus de discursuri parlamentare care au fost ulterior supuse unei analize mai complexe. Cele două doctorande, membre ale proiectului, au început traducerea textelor selecționate. Bibliografia generală necesară activităților aferente acestui obiectiv a fost completată cu prilejul unui al doilea stagiu de cercetare desfășurat de Ovidiu Emil Iudean la Biblioteca Națională Széchényi (m. Országgyűlési Könyvtár), în perioada 27 septembrie – 4 octombrie 2016. Am optat pentru o abordare tematică orientată în jurul următoarelor subiecte: căsătoriile civile, legislație școlară, congrua preoților și salarizarea învățătorilor confesionali, liberul exercițiu religios, confesiunea copiilor din familii mixte.

Primul item care a fost analizat și ulterior supus evaluării unui public competent (în cadrul unei conferințe internaționale) a fost reprezentat de felul în care se poziționează clerul înalt din Casa Magnaților în fața unei propuneri legislative din anul 1894 ce viza introducerea căsătoriilor civile. Considerată drept o expresie a secularizării (René Rémond, *Religie și societate în Europa. Secularizarea în secolele al XIX-lea și XX, 1780-2000*, Polirom, 2003.) sau o bătălie din lungul șir al războaielor culturale proprii modernității (Christopher Clark, Wolfram Kaiser (ed.), *Culture Wars. Secular-Catholic Conflict in Nineteenth Century Europe*, Cambridge University Press; Moritz Csáky, *Der Kulturkampf in Ungarn. Die kirchenpolitische Gesetzgebung der Jahre 1894/95*, Hermann Böhlau Nachf. Graz-Wien-Köln, 1967.), introducerea căsătoriei civile produce pe întreg continentul european intense dezbateri referitoare la poziționarea Bisericii în raport cu Statul, dar și cu o societate ale cărei afiliere confesionale se fragilizează continuu.

Când astfel de polemici au loc în spații multietnice și multiconfesionale, disputele retorice se încarcă de o argumentație extrem de diversificată, iar mizele par a depăși

domeniul strict bisericesc. Codificarea legislației eclesiastice în acord cu noile mize ale statului modern seamănă în aceste zone cu un atentat la valorile trecutului, dar și la supraviețuirea națională a grupurilor etnice non-dominante, care sunt nevoite să funcționeze tensionat, în situația de a-și negocia permanent loialitățile. După localizarea și traducerea integrală a dezbaterilor din Camera superioară, Marius Eppel și Andreea Dăncilă Ineoan au propus o schemă de interpretare a acestora, urmărind clivajele produse în menționatul forul legislativ: Biserica Catolică\guvernul liberal maghiar, Biserica Catolică\Biserica Reformată, Biserica Ortodoxă\statul național unitar maghiar. Această grilă metodologică a permis o abordare dinamică subiectului investigat, ea putând fi utilizată și în analiza altor proiecte legislative de natură cultural-educațională mai sus menționate. Feedback-ul pozitiv obținut în urma prezentării a încurajat trimiterea acestui studiu spre publicare în revista *Transylvanian Review*, textul trecând de etapa de recenzare și fiind publicat la sfârșitul anului 2016 în periodicul cotelat ISI.

Analiza discursurilor înalților prelați a continuat cu pregătirea unui studiu despre pastoralele emise în Transilvania în perioada 1914-1918. Intervalul ales este unul în care ideea loialităților, tema centrală a proiectului nostru, este trăită la intensitate maximă, poziționarea ierarhilor într-un context belic fiind supusă unor constrângeri suplimentare care problematizează și mai mult relația cu autoritatea statală. Marele Război a reprezentat, din acest punct de vedere, provocarea majoră a pastorației acestor episcopi. Studiul semnat de Marius Eppel, Andreea Dăncilă Ineoan și Ovidiu Iudean a fost publicat atât în limba română, cât și în engleză în volume cu vizibilitate internațională și națională.

Începând cu luna ianuarie 2017, echipa proiectului s-a concentrat pe realizarea obiectivelor celei de-a treia etape unice. S-a avut în vedere analiza cantitativă, semantică și conceptuală a discursurilor rostite de clerici în Camera Magnaților din Parlamentul Ungariei dualiste, concentrându-ne pe două direcții tematice ample: legi politico-bisericești (căsătoria civilă, căsătorii mixte, congrua preoților) și legi educaționale (legile Trefort, legea Apponyi). De altfel, opțiunea echipei proiectului pentru aceste segmente legislative, a fost confirmată și de cele mai recente studii din istoriografia europeană dedicate Camerei Superioare a Parlamentului Ungariei, care le-au apreciat ca fiind dezbaterile ce au suscitat cele mai ample reacții din partea clerului superior din Transleithania.

Bogatul material extras și tradus din colecția care conține discursurile parlamentare din Casa Magnaților – *Főrendiházi napló (1867-1918)* – ne-a oferit posibilitatea să depistăm o serie de grupuri de coeziune în cadrul elitei clericale în funcție de confesiune, opțiuni politice și apartenență națională, dar și să comparăm discursurile produse de reprezentanții acestor

grupuri. Materializarea acestor activități o constituie analiza realizată în cadrul unuia dintre cele două volume ale proiectului.

De o deosebită importanță a fost stagiul realizat de membra proiectului, Dr. Andreea Dăncilă-Ineoan, în perioada 28 mai – 16 iunie 2017 la Viena, în cadrul Bibliotecii Naționale a Austriei. Variatul și cuprinzătorul fond de carte existent la menționata instituție, a permis culegerea unei cantități considerabile de informații fundamentale în vederea realizării livrabilei reprezentante de unul dintre cele două volume finale ale proiectului. De o însemnătate similară a fost și stagiul membrei proiectului, drd. Eszter Szabó, realizat 16 iulie – 5 august 2017 la Biblioteca Națională Széchényi din Budapesta. În cadrul acestui stagiului s-a actualizat bibliografia destinată volumului de analiză al proiectului cu cele mai recente titluri produse de istoriografia maghiară dedicate istoriei Camerei Superioare a Parlamentului Ungariei Dualiste.

Rezultate științifice și diseminare

Investigațiile referitoare la categoria clericală din cadrul Monarhiei Austro-Ungare au condus spre unele concluzii care au fost testate fie în cadrul unor conferințe, fie în studii și articole.

Directorul de proiect, Marius Eppel a participat la conferința internațională de la Baltimore USA, *40th Annual Meeting of the Social Science History Association, Pluralism and Community: Social Science Perspective* (12-15.11.2015) unde a prezentat studiul „The Determinants of Transcontinental Migration of the Romanian Rural Family from Transylvania to the United States until World War One”.

Echipa de proiect a răspuns invitației departamentului cultural din cadrul Episcopiei Caransebeșului și a trimis un studiu pentru un volum colectiv de istorie bisericească care a apărut în cursul anului 2016 la editura Presa Universitară Clujeană. Sub titlul „Ipostaze ale elitei clericale bănățene în anii Marelui Război” s-a încercat o abordare funcționalistă a loialităților care se derulează în spațiul rural cotidian în anii conflagrației. Acest joc complicat de poziționări și re-poziționări în raport cu actorul politic pe care preoții bănățeni sunt obligați să-l asume într-un context tensionat reflectă de fapt constrângerile și dilemele pe care, la un etaj superior desigur, membrii clericali ai Casei Magnaților trebuie, de asemenea, să le facă față.

Comportamentul acestei elite clericale este relevant pentru mutațiile discursive și atitudinale pe care Marele Război le favorizează în cazul acestei categorii vulnerabilizată puternic în perioada 1914-1919. Care este profilul liderului comunitar cleric? Care sunt

mecanismele de exercitare a autorității sale publice? Cum reușește elita clericală să activeze pe o partitură politică în sens național la finele războiului? Care este structura discursului asumat de aceasta la începutul războiului și cum se metamorfozează aceasta la finele anului 1918? – sunt doar câteva din punctele de interogație ale studiului menționat.

În cel de-al doilea an al proiectului, directorul acestuia, CS II Dr. Marius Eppel, a participat în perioada 11-20 aprilie 2016 la *21st Annual Association for the Study of Nationalities World Convention*, desfășurată la New York, USA unde a susținut prezentarea cu titlul „The ties that divide: Nationalities and confessions in the debate on civil marriage in the Hungarian Parliament (1894-1895)”. În perioada 22-26 iunie, Ovidiu Emil Iudean a susținut în cadrul conferinței „Dynamics and policies of prejudice”, organizată la Roma de către Sapienza Università, comunicarea „The State Against Itself: The Confessional Changes in the Upper House of the Hungarian Parliament Following the Reform of 1885”.

De asemenea, echipa proiectului a propus în cadrul Congresului Național al Istoricilor Români, desfășurat la Cluj-Napoca în perioada 25-28 august 2016 sub egida Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca și a Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române, secțiunea „Elitele ecleziastice din spațiul românesc și rolul lor politic (sec. XVIII-1914)”. Am optat pentru această temă stimulați de faptul că eforturile de modernizare constatate în întreg spațiul european începând cu secolul al XVIII-lea, în care un actor principal a fost statul, au preluat o nuanță specifică în spațiul Europei de Sud-Est. În cadrul acestei regiuni conceptuale, spațiul românesc – în varietatea sa de forme teritoriale subordonate unor alte puteri regionale sau tinzând către o mai mare autonomie – deține un loc aparte prin relația privilegiată dintre puterea statală și variatele elite ecleziastice care au operat în această zonă. Sesiunea și-a propus, în lumina acestor specificități regionale, să exploreze relația sinuoasă dintre stat și înalții reprezentanți (patriarhi, mitropoliți, arhiepiscopi, episcopi, vicari, nunți apostolici, cardinali, rabini, imami) ai diferitelor biserici și religii din spațiul românesc multiconfesional, între secolul al XVIII-lea și declanșarea Primului Război Mondial. În cadrul acestei secțiuni au susținut comunicări specialiști din importante centre universitare și institute de cercetare precum: Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Institutul de Istorie al Academiei Române „George Bariț” din Cluj-Napoca, Universitatea de Vest din Timișoara. Membru echipei proiectului, Ovidiu Emil Iudean, a prezentat comunicarea cu titlul „Elita clericală din Camera Superioară a Parlamentului de la Budapesta (1867-1918). O abordare prosopografică”.

În vederea pregătirii unei analize mai ample a felului în care interacționează câmpurile bisericesc-politic-cultural în cazul grupurilor naționale existente în Ungaria Dualistă, Andreea

Dăncilă Ineoan a publicat în TABOR (nr. 2, X, Cluj-Napoca, 2016) studiul „Nicolae Ivan și provocările politicului transilvănean de la începutul secolului XX”, o analiză a condiționărilor dintre mediul ecleziastic și cel politic în epoca neoactivistă, utilă ca fundal pentru cercetarea mai amplă a activității ierarhiilor în Casa Magnaților. Relația câmp bisericesc-câmp cultural a fost abordată în cadrul unui prezentări cu titlul „Sebastian Stanca și generația revistei *Luceafărul*” susținută în cadrul conferinței „Sebastian Stanca (1878-1947): un cleric-cărturar din Sebeșul de altădată” (martie 2016, Sebeș).

Totodată, menționatul studiu despre pastoralele episcopiiilor români ortodocși din Transilvania în timpul Marelui Război a fost publicat în volumul *Cler, biserică și societate în Transilvania sec. XVII-XX*, coord. Cornel Sigmirean, Corina Teodor, Cluj-Napoca/Gatineau (Canada), Editura Argonaut/Symphologic Publishing, 2016, iar o varianta mai amplă a studiului – redactată în limba engleză cu titlul “‘To the beloved clergy and the people’. The discourse of the Orthodox ecclesiastical elite in Transylvania in the pastoral letters during the years of the Great War” – în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Series Historica*, LV, 2016 Supliment.

La finalul anului 2016, a apărut în numărul 4/2016 al „Transylvanian Review” (ISI), studiul cu titlul „The Ties that Divide: Nationalities and Confessions in the Debate on Civil Marriage in the Hungarian Parliament (1894-1895)” care valorifică activitatea de analiză a celor doi autori, CS II Dr. Marius Eppel și Dr. Andreea Dăncilă-Ineoan, asupra poziției clerului din Casa Magnaților în privința legii introducerii căsătoriei civile. Considerată ca un indicator al secularizării sau ca o singură bătălie în lunga serie de războaie culturale produse de modernitate, introducerea căsătoriei civile pe întregul continent european a cauzat dezbateri intense despre poziția Bisericii nu numai în raport cu statul, ci și în relație cu societatea, ale căror afiliere confesionale deveneau din ce în ce mai fragile. Cercetarea și-a propus să examineze pozițiile oficiale adoptate de elita clericală din jumătatea estică a Austro-Ungariei față de adoptarea legislației căsătoriei civile în 1894. Deși elitele ecleziastice s-au definit în primul rând în termeni confesionali, rolul politic pe care l-au jucat în Camera Superioară a parlamentului maghiar le-a pus adesea într-o situație în care trebuiau să gestioneze relații dificile cu mai mulți parteneri.

Între 17-20 noiembrie 2016, directorul de proiect, CS II Dr. Marius Eppel, a luat parte la 41st Annual Meeting of the Social Science History Association, organizată la Chicago, USA cu o comunicare realizată alături de domnul profesor univ. dr. Ioan Bolovan, prorectorul Universității Babeș-Bolyai, dedicată importanței etnicității în cazul căsătoriilor mixte din spațiul transilvănean. Marius Eppel a asigurat cu această ocazie istoricul legislației

matrimoniale în spațiul Ungariei Dualiste, analizând sensibilitățile pe care astfel de inițiative specifice modernității le produc în relația Stat-Biserică.

În perioada 4 – 6 mai 2017, directorul de proiect, CS II Dr. Marius Eppel a luat parte la *22nd Annual Association for the Study of Nationalities World Convention*, desfășurată la New York, USA, cu prezentarea „Nationalities in the Dialogue between the Romanian Churches and the Hungarian State during the Great War”.

La începutul lunii septembrie a anului 2017, Dr. Ovidiu Iudean a participat la *69e Congrès de la CIHAE (Commission Internationale pour l'Histoire des Assemblées d'Etat/International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions)*, desfășurat în Franța, la Orléans și Paris. În cadrul prezentării cu titlul „Political Pragmatism in Minority Nation-Building : The Romanian Governmental Representatives in the Budapest Parliament between 1881 and 1918”, s-a insistat pe faptul că strategiile de construire a națiunilor diferitelor minorități etnice din punct de vedere politic în statele moderne compuse au constituit un proces complex și deseori contradictoriu. Mișcările naționale care au apărut în Imperiul Habsburgic și mai ales în perioada dualistă aveau adesea ca și contrapartidă orientări mai puțin vizibile, dar comparativ mai eficiente, care au recunoscut nevoia și valoarea colaborării cu statul. În Transilvania și în Banat, ambele teritorii care făceau parte din statul maghiar între 1867 și 1918, o astfel de contra-mișcare spre orientarea națională a apărut prin așa-numitele "moderați" guvernamentali. În rândul acestora s-au remarcat și înalții ierarhi români Miron Romanul, Iosif Goldiș, Vasile Mangra. Acești figuri politice s-au declarat în favoarea colaborării cu guvernul ungar pentru a îmbunătăți condițiile pentru națiunea română în Transilvania și au recunoscut fundația constituțională a Austro-Ungariei, și anume *Ausgleich*-ul. Mulți dintre ei au reușit să obțină mandate ca reprezentanți parlamentari și să joace roluri importante în marile dezbateri parlamentare ale acelei perioade.

Pe parcursul celei de-a treia etape unice membrii echipei au trimis către prestigioase reviste științifice indexate în baze de date internaționale două studii, ambele trecând de procesul de peer review și fiind acceptate spre publicare. Studiu „Negotiating National Consensus in Troubled Times. The Dialogue between the Romanian Ecclesiastical Elite in the Transylvania and the Hungarian State during the Great War”, semnat de CS II Dr. Marius Eppel și Dr. Andree Dăncilă-Ineoan, care va apărea în revista *Nationalities Papers*, reexaminează în mod critic relația dintre Bisericile românești și guvernul ungar, așa cum se reflectă din corespondența schimbată între diferiții membri ai clerului înalt și Tisza István, premierul maghiar, în timpul Marelui Război. Susținem că aceste schimburi epistolare

dezvăluie noi fațete ale relației extrem de complexe dintre minorități, Bisericile naționale și stat, evidențiind încercările de dialog și scopurile comune ale ambelor tipuri de actori în fața potențialelor consecințe catastrofale ale Primului Război Mondial. Studiul „Convergențe și asperități în renegocierea capitolelor economico-financiare ale Dualismului. Rolul reprezentanților politici români”, semnat de CS II Dr. Marius Balog, va apărea în *Anuarului Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Series Historica*.

În ultima lună a proiectului au fost trimise spre edituri manuscrisele celor două volume care înglobează activitatea proiectului. Lucrarea „Voices of the Churches, Voices of the Nationalities. Competing Loyalties in the Upper House of the Hungarian Parliament (1867-1918)” care va apărea la editura Peter Lang, cuprinde o amplă analiză a discursurilor produse de clericii din Casa Magnaților din perioada dualistă, delimitate tematic, într-un capitol dedicat legislației politico-bisericești și un altul dedicat celei educaționale. Pentru o contextualizare adecvată, în primul capitol al cărții, autorii – Marius Eppel, Andreea Dăncilă-Ineoan, Ovidiu Emil Iudean – s-au concentrat pe istoricul instituției studiate, o analiză prosopografică a grupului elită studiat, precum și pe aspecte de natură metodologică absolut necesare având în vedere ineditul temei tratate. Volumul „Polifonii politico-eceziastice. Discursurile elitei clericale din Camera Superioară a Parlamentului Ungariei (1867-1918)”, care va apărea la editura Mega din Cluj-Napoca, conține peste 300 de pagini de discursuri parlamentare ale clericilor-magnați, beneficiind de un studiu introductiv semnat de cei trei editori – Marius Eppel, Andreea Dăncilă-Ineoan, Ovidiu Emil Iudean –, dar și de un aparat critic necesar pentru o mai bună înțelegere a ideilor cuprinse în aceste discursuri.

La capitolul diseminare se impune a fi inclus și site-ul proiectului, conținând informații generale referitoare la ipoteza și obiectivele proiectului, bugetul proiectului, dar și rezultatele raportate de membrii echipei. Site-ul este găzduit pe portalul dedicată studierii elitelor din Ungaria Dualistă - www.elite-research.eu -, accesând linkul http://www.elite-research.eu/voices_of_the_churches.html.

Achiziții

În prima jumătate a anului 2016 am realizat o serie de achiziții necesare bunei derulări a proiectului. Astfel, au fost achiziționate 2 notebook-uri cu ajutorul cărora activitate de traducere a discursurilor clericale, realizată de cele două doctorande ale proiectului, a fost mult facilitată. De asemenea, un al treilea notebook și o camera foto au fost destinate cercetătorilor postdoctorali. Cu ajutorul logisticii de care dispunem au putut fi colectate, pe perioada stagiilor de cercetare desfășurate la arhivele și bibliotecile din Budapesta, sursele

edite și inedite. Totodată, de achizițiile realizate pe parcursul acestui an vom beneficia și în cadrul stagiilor de cercetare prevăzute a se desfășura în anul 2017 la bibliotecile și arhivele din Ungaria și Austria.

Stagiul de cercetare desfășurat la în prima jumătate a anului 2016 la Budapesta a permis membrilor proiectului să ia contact cu arhiva de fotografii istorice a Muzeului Național al Ungariei (m. Magyar Nemzeti Múzeum). Parcurgând bogatul material fotografic conținând instantanee de la ședințele celor două camere ale parlamentului maghiar, am optat pentru două astfel de fotografii. Prin amabilitatea personalului instituției menționate am achiziționat copii ale acestor fotografii și dreptul de a le publica pe coperta volumului final al proiectului.

În ultimele luni ale proiectului s-au realizat plățile aferente costurilor de publicare ale celor două volume finale ale proiectului: un volum de analiză cu titlul „Voices of the Churches, Voices of the Nationalities. Competing Loyalties in the Upper House of the Hungarian Parliament (1867-1918)”, avându-i ca autori pe Marius Eppel, Andreea Dăncilă-Ineoan și Ovidiu Iudean, va apărea la finalul acestuia an la prestigioasa editură internațională Peter Lang, în timp ce volumul de analiză și discursuri parlamentare „Polifonii politico-eceziastice. Discursurile elitei clericale din Camera Superioară a Parlamentului Ungariei (1867-1918)”, va apărea tot în ultima parte a anului 2017 la editura Mega din Cluj-Napoca.

Cluj-Napoca, 21.11.2016

Director de proiect,
CS. II Dr. Ioan Marius Eppel

